

مقدمه

در حال حاضر سوء مصرف مواد ، یکی از مشکلات اجتماعی محسوب می شود. که مقابله با عرضه و کاهش تقاضا ، راهکارهای اصلی مقابله با این مشکل است. تاکتیک های گوناگون کاهش تقاضا مورد توجه نظام های بهداشتی و گروه های خود یاری قرار گرفته است. برای موفقیت روش های گوناگون مورد استفاده راهنماهای وجود دارد که توجه به آنها الزمی است. تماس نیازمندان با مراکز ارائه خدمت جزو اولین مراحل درمان است. به این منظور روش هایی نظیر خدمات سیاری ، مراکز مشاوره (مراکز مشاوره ی محله ای) ، و خدمات مراکز گذری طراحی شده است.

مرکز گذری ، محل ارائه خدمات اولیه ، آموزش و افزایش انگیزه برای درمان است و امکان ارائه خدمات زیانکاهی (کاهش آسیب) نیز در آن وجود دارد. این مراکز امروزه در بسیاری از کشورها جایگاه قابل توجهی در امر درمان دارند. هر مرکز گذری به لحاظ نظری واسطه خدمات سیاری و مراکز تخصصی تر درمان و پیگیری است.

تعریف مرکز گذری

مرکز گذری، مرکزی بهداشتی است که آن دسته از معتادان و افراد مصرف کننده مواد مخدر که در حال حاضر تمایل به ترک ندارند و معتادانی که رفتارهای پر خطر خویش را کماکان می دهند، برای دریافت انواع خدمات رفاهی، آموزشی و درمانی به آنها مراجعه می نمایند.

مراجعات گذری

مراجعات این مراکز معتادانی هستند که کماکان به مصرف مواد ادامه می دهند و در حال حاضر رفتارهای پر خطر خویش را ادامه می دهند.

اهداف

از تاسیس مرکز گذری اهداف زیر دنبال می شود:

- ✓ افزایش دسترسی مراجعات به خدمات آموزشی و درمانی
- ✓ کاهش عوارض بهداشتی سوء مصرف مواد
- ✓ افزایش انگیزه در مراجعات جهت جذب به درمان های پرهیز مدار

اهداف کلان مذکور به بیان جزئی تر از این قرار است:

- ✓ افزایش دانش وابستگان به مواد

- ✓ افزایش دانش خانواده ها و سایر افراد تأثیر گذار بر بیماران
  - ✓ ایجاد ساختار جهت ارتباط مراکز مختلف درمانی در سطوح مختلف تخصصی
  - ✓ امکان ایجاد ارتباط با گروه های خودیاری
  - ✓ کاهش شیوع خونی هپاتیت B و C و ایدز در معتادان تزریقی مراجعه کننده و خانواده ها
پیشان
- برخی نکات مهم درباره ی این مرکز از این قرار است:

- ✓ در محله ای واقع شده که بیشترین مشکل در آن مشهود است.
- ✓ مراکز از طریق معتادان بهبود یافته ارتباطی ساده و صمیمی با معتادان خیابانی برقرار می کند.
- ✓ این مرکز بسیار کوچک و محقر با کمترین امکانات داری قدرت جذب بسیار بالا می باشد.

نیروی انسانی:

هر مرکز متصل به یک گروه سیاری (Outreach) از یک سو و یک مرکز درمان سرپایی یا بستری از سوی دیگر است. بنابراین حداقل نیروی انسانی بر حسب وظایف حداقل متفاوت بوده و شامل موارد زیر است:

- ✓ کاهش وقوع اشتراک ادوات تزریقی در سوء مصرف کنندگان تزریقی مراجعه کننده
- ✓ کاهش تزریق در سوء مصرف کنندگان تزریقی مراجعه کننده
- ✓ افزایش رفتار جنسی سالم در معتادان
- ✓ ایجاد کلاس های آموزشی مصاحبه انگیزشی برای مراجعان
- ✓ برقراری نظام ارجاع از مرکز گذری به مراکز درمان سر پایی

نحوه ی ارجاع و انجام فعالیت ها

فرد بیمار یا توسط گروه سیاری یا به صورت خود معرف یا توسط گروه های خودیاری با افراد خانواده یا توسط پلیس ارجاع می شود در هر صورت اقدامات زیر بطور کلی برای او صورت می گیرد:

۱. پذیرش بیمار و پذیرایی با چای و بیسکویت (ترجیحاً توسط فرد معرفی شده از گروه خودیاری) و خوش آمد گویی

۲. توضیح در مورد فعالیت های مرکز و انتخاب آزاد برای گزینه های مختلف
۳. معاینه توسط تیم پزشکی (پزشک ، پرستار) و آغاز به درمان
۴. ارائه آموزش های بهداشتی و مشاوره انگیزشی
۵. تأمین يك وعده غذا
۶. تأمین امکانات برای استحمام بهداشتی و شست و شوی البسه
۷. در اختیار گذاری روزنامه (در صورت صلاحدید)
۸. ثبت نام یا حداقل ثبت شرایط بیمار و بیماری او و اقدامات انجام شده و اختصاص يك شناسه (كد) به بیمار
۹. در اختیار گذاری کارت « در حال درمان» زمان دار (يك هفته اي) برای وي
۱۰. تشویق به شرکت در گروه های آموزشی خودیاری
۱۱. ارجاع به كمك مددكار مركز به مراكز درمان سرپايي یا بستري (در صورت تمایل بیمار) و دریافت نتیجه ي درمان از مركز درمانی
۱۲. هماهنگی با خانواده و سایر افراد تأثیر گذار توسط مددكار
۱۳. ایجاد امکان گذراندن اوقات فراغت سالم
۱۴. سعی در نگهداری بیماران در محل و ممانعت از رفتن به محل های پر خطر
۱۵. ارائه گزارش به مراكز درمانی وابسته
۱۶. ارائه وسایل تزریق

نحوه ي ارزیابی شاخص فرایند

۱. مسئول مرکز روزانه گزارش مرکز را که شامل تعداد پذیرش و فهرست واریسی (چك لیست) اقدامات انجام شده براساس شرح وظیفه تعریف شده برای هر مرکز می شود، طی ۱۰ خط تهیه نموده و در پرونده مرکز ثبت و نگهداری می کند.
۲. انجام بازدیدهای منظم هفته ای توسط مرکز درمانی مرتبط که در طی این بازدید جلسه ای جهت مرور خدمات ارائه شده به مراجعان با حضور مسئول مرکز و اعضای گروه سیاری و کارشناس ناظر از مرکز درمانی تشکیل می شود. در این جلسات بهتر است از خود مراجعان هم تعدادی شرکت داشته و صورتجلسه تهیه شده و در پرونده مرکز ثبت شود.

۲. انجام بازدیدهای تصادفی حداقل ماهی یکبار توسط کارشناسان ستادی.

وظایف:

۱. آموزش و مشاوره انگیزشی
۲. تأمین بهداشت جسمی (تا حد ممکن)
۳. تأمین يك وعده غذا (در صورت امکان)
۴. ارجاع به نظام های درمانی و پیگیری مناسب (سم زدایی ، درمان های تخصصی تر پزشکی ، و ارجاع جهت انجام مشاوره آزمایش های مربوط به ایدز)
۵. ثبت مشخصات و تشکیل پرونده برای فرد که بایستی شامل موارد ذیل باشد:
  - ✓ نحوه ارجاع فرد به مرکز
  - ✓ شرح حال و معاینه پزشکی
  - ✓ گزارش آموزش های داده شده به فرد اعم از آموزش های بهداشتی یا مشاوره ای
  - ✓ گزارش مددکاری (که شامل شرح ارجاع فرد به مرکز درمانی و نتیجه حاصل از مرکز درمانی ارجاع شده)
  - ✓ فرم ثبت اطلاعات تعویض و تحویل سوزن و سرنگ و وسایل تزریق
  - ✓ فرم ثبت اطلاعات درمان با متادون که شامل تاریخ مراجعه و مقدار داروی تجویز شده به فرد می باشد.
۶. آشنایی با گروه های خودیاری
۷. غنی سازی اوقات فراغت
۸. تأمین وسایل و ادوات تزریق

شاخص برآیند

۱. تعیین هزینه صرف شده برای خدمات ارائه شده که تبدیل به واحدهای مالی می گردد.
۲. جمعیت تحت پوشش
۳. میزان مانایی در درمان

۴. میزان ارجاع به نظام های درمانی و نتایج آن

۵. ارائه گزارش سالانه از فعالیت های هر شهرستان

شرح وظایف پرسنل مرکز گذری

مددکار:

- ✓ گرفتن تاریخچه مسایل اجتماعی و مشاوره مددکار
- ✓ پیگیری مشکلات اجتماعی ، شغلی ، اقتصادی بیمار
- ✓ بازدید منزل و تشویق خانواده برای پذیرش بیمار
- ✓ پیگیری و ارتباط با سازمانهای ذیربط در خصوص حل مشکلات اجتماعی بیمار
- ✓ ارجاع مراجع به پزشک و مشاوره قضایی
- ✓ پیگیری پس از ترخیص
- ✓ تأمین هزینه های درمانی و پیگیری و باز پروری از راههای قانونی ممکن
- ✓ تکمیل فرم اطلاعات کوتاه

روان شناس:

- ✓ تست اولیه بیمار از نظر روانی و تاریخچه بیمار
- ✓ ارجاع به آزمایشگاه
- ✓ ارجاع به واحد مددکاری
- ✓ انجام مشاوره فردی و گروهی
- ✓ ارجاع به پزشک در صورت عدم مشکل اعتیاد
- ✓ ترغیب بیمار جهت خود معرف شدن به مراکز درمان سرپایی
- ✓ مشاوره با خانواده یا هر همراه ممکن به مددکاری
- ✓ تکمیل فرم ASI

مسئول آزمایشگاه:

- ✓ انجام تست مرفین
- ✓ پاسخگویی به مراجعان در مورد جواب تست
- ✓ گرفتن نمونه از بیماران
- ✓ انجام تست های مربوط به واحد قرنطینه

پزشک:

- ✓ انجام معاینه بالینی و ارزیابی وضعیت جسمی بیمار
- ✓ ارجاع بعضی از بیماران جهت گرفتن خدمات پزشکی به پرستار
- ✓ ترخیص بیمارانی که تست اعتیاد آنها منفی بوده است
- ✓ ارجاع مراجعه کنندگان به سیستم درمانی سرپایی یا بستری خود معرف
- ✓ ارجاع بیمارانی که نیاز به دریافت خدمات درمانی خاص دارند به بیمارستان
- ✓ ارجاع بیمارانی که نیاز به نگهداری در قرنطینه موقت یا صدور حکم قضایی دارند به مشاور قضایی
- ✓ تکمیل فرم معاینه فیزیکی کامل

مشاور قضایی:

- ✓ بررسی مشکلات قضایی و کیفی مراجعان
- ✓ صدور حکم نگهداری در قرنطینه
- ✓ صدور حکم ارجاع به زندان
- ✓ ارجاع به پزشک
- ✓ صدور حکم برای ارجاع به بازپروری